

ФРЕЙМ ВНУТРІШНЬОГО СТАНУ ЛЮДИНИ В ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Козак С. В.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Нові мовознавчі дослідження вимагають системного підходу до вивчення лінгвістичних явищ. Взаємодія комунікативної, функціональної та когнітивної лінгвістики видається в цьому аспекті особливо перспективною. Надзвичайну роль відіграє, зокрема, когнітивний напрям, у межах якого сформувався фреймовий підхід до аналізу мовних явищ.

Вивченню фреймової проблематики присвячено чимало праць [7; 4; 5; 3; 1]. Однак малодослідженим залишається питання реалізації фреймів у літературно-художньому дискурсі.

Актуальність цієї розвідки зумовлена недостатнім рівнем вивчення фреймових структур, що описують внутрішній стан персонажів у літературно-художньому дискурсі. Матеріалом дослідження слугував твір німецького письменника Фрідріха Грізе «Das nie vergessene Gesicht».

Фрейми розглядаємо як особливі когнітивні утворення, що складаються з терміналів (слотів). У дискурсі фрейми знаходять своє мовленнєве втілення у фреймових структурах [2, с. 73], до складу яких входять термінальні елементи.

Фрейм «Внутрішній стан» розглядаємо як когнітивну структуру, в основі якої лежать категоріальні знання про психоемоційний стан людини, зафіксовані в лексикографічних джерелах. Базові термінали фрейму «Внутрішній стан» / «Innerer Zustand» – це: «Відчуття» / «Empfindung» – «Почуття» / «Gefühl» – «Настрій» / «Laune» – «Воля» / «Wille».

Відображення внутрішнього стану героїв у романі «Das nie vergessene Gesicht» відбувається здебільшого завдяки використанню експліцитних засобів, про що свідчить, зокрема, наступний фрагмент: «*Sie war zufrieden...*» / «Вона була **задоволена...**» [6, с. 22] Прикметник «*zufrieden*» / «задоволена» представляє термінал «Настрій» / «Laune» фрейму «Внутрішній стан» і передає

радість персонажа, яка, однак, швидко витісняється негативними емоціями: «*Aber dann änderte sich ihre Gesinnung.*» / «Але потім її **настрій змінився.**» [6, с. 22] Використання таких експліцитних маркерів допомагає автору чіткіше розкрити не лише внутрішній світ, а й характери своїх героїв.

Нерідко дійові особи твору самі висловлюються щодо почуттів, які визначають їхній психологічний стан: «*Ich rege mich nicht auf.*» / «Я не **хвилююся.**» [6, с. 42] У цій фреймовій структурі термінальний елемент, представлений дієсловом «*sich aufregen*» / «хвилюватись» разом із заперечною часткою «*nicht*», є основним виразником внутрішнього стану – спокою, захищеності, впевненості – відчуттів, якими сповнений головний герой у момент діалогу з іншим персонажем твору.

Наступний приклад описує роздуми автора про те, яким чином може скластись майбутнє героїні його роману: «*In einer solchen Gegend war das möglich gewesen, was die Frau vorgehabt hatte: aus **Verlassenheit und Verlorenheit, aus Verzicht oder Überdruß des Lebens? Vielleicht aus dem Drang, das Verbliebene als ein minderes Gut hinter dem herzuschicken, was vorher an Unersetzlichem verlorengegangen war? Niemand wusste es, außer ihr selbst. Es gab äußere Anzeichen, mehr nichts.***» [6, с. 12] Наведена фреймова структура, що містить лексичні одиниці, які представляють термінали «Відчуття», «Настрій», «Воля» фрейму «Внутрішній стан» – «*Verlassenheit*» («безпорадність»), «*Verlorenheit*» («розгубленість»), «*Verzicht*» («зречення»), «*Überdruß*» («огида»), «*Unersetzliches*» («невідворотність»), «*Drang*» («прагнення»), – надзвичайно виразно описують увесь спектр емоцій, які відчуває розгублена, покинута, самотня жінка.

Іноді через характеристику персонажів, яку висловлюють самі герої твору, можна судити про їхні взаємовідносини, а отже, думки та емоції, які вони відчувають у певний момент по відношенню до інших осіб: «*Du bist ein **braves Kind, lobte die Alte...***» [6, с. 49]. Термінальні елементи «*braves Kind*» / «слухняна дитина» та «*lobte*» / «хвалила» у наведеній фреймовій структурі

описують ставлення літньої жінки до дитини, виражають прихильність та симпатію, що є свідченням її гарного настрою та внутрішньої гармонії.

Як бачимо, фреймові структури, які описують внутрішній стан людини, відіграють важливе значення у змалюванні персонажів твору, розкривають перед читачем їхні почуття та передають різносторонність літературних характерів.

Література:

1. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов / Светлана Анатольевна Жаботинская // Вісник Черкаського університету. Серія : «Філологічні науки» / гол. ред. І. І. Кукурудза. – Черкаси : ЧДУ, 1999. – Вип. 11 – С. 12–25.
2. Козак С. В. Фреймові структури «Людина і Природа» у змалюванні побуту в літературно-художньому дискурсі / С. В. Козак // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – № 953. – С. 72–78.
3. Cruse D. A. Cognitive Linguistics and Word Meaning: Taylor on Linguistic Categorization. Review article / D. Alan Cruse // Journal of Linguistics. – 1992. – No 28. – P. 165–183.
4. Fillmore Ch. J. Frame Semantics / Ch. J. Fillmore // Linguistic Society of Korea : Linguistics in the Morning Calm. – Seoul, 1982. – P. 111–138.
5. Geckeler H. Strukturelle Wortfeldforschung heute / Horst Geckeler // Studien zur Wortfeldtheorie. – Tübingen : Niemeyer, 1993. – S. 11–21.
6. Gries F. Das nie vergessene Gesicht / Friedrich Gries. – Göttingen: Sachse & Pohl Verlag, 1962. – 327 S.
7. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge / M. Minsky // Mind Design. – Cambridge, 1981. – P. 95–128.